

УДК 371.132

Р.К.СЕРЬОЖНИКОВА (докт. пед.наук, доц.)
Донецький національний технічний університет
seryozhnikova@mail.ru

БІНАРНА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

У статті розглядається напрям удосконалення системи професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача економіки в університеті непедагогічного профілю – бінарна професійно-педагогічна освіта як середовище життєтворчості суб'єктів, яке є передумовою формування їхнього творчого педагогічного потенціалу.

Ключові слова: бінарна професійна підготовка, творчий професійний потенціал, університет непедагогічного профілю, професійна самоактуалізація, креативне середовище.

Постановка проблеми. Університет непедагогічного профілю, як і вся вища школа стоїть перед необхідністю пошуку шляхів підвищення професійно-педагогічної освіти. Знахідкою реформування вищої освіти університету непедагогічного профілю є підготовка майбутніх викладачів профільних дисциплін, однією із особливостей якої є бінарна (подвійна, рівнобіжна) (В. Козаков) [3] професійно-педагогічна освіта, для якої характерні різна мотивація студентів, а також різні види і рівні розвитку здібностей особистості. Це вимагає переосмислення парадигми освіти й переходу від традиційної, так званої адаптивне-дисциплінарної моделі навчання, на розвиваючі освітні технології. Метою навчально-професійного процесу стає не просто досягнення певного рівня знань-умінь-навичок за окремою дисципліною, але важливе створення умов щодо розвитку, які будуть сприяти саме розвитку (саморозвитку) у студента психічних (креативних, рефлексивних, суб'єктних і інших) новотворів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Активний пошук нових резервів підготовки майбутніх викладачів і кардинальні зміни у професійній освіті вітчизняної вищої школи відповідно до Болонської угоди визначається у контексті нової варіативної професійно-педагогічної підготовки в університетах непедагогічного профілю, що розглядають Д. Дзвинчук, В. Козаков, В. Лозниця, І. Міщенко, Л. Медвідь, Л. Савенкова, професійної підготовки у класичному університеті – О. Глузман, А. Дзунза, М. Євтух, особливостей економічної освіти в педагогічному університеті – Н. Грама, С. Кісельгоф, В. Радул, В. Семіченко, М. Шкіль, що дає можливість виявити напрям реформування системи професійно-педагогічної освіти в університетах непедагогічного профілю, схарактеризувати особливості її розвитку і визначити її стан [9]. Ефективність підготовки майбутніх викладачів профільних дисциплін в університеті непедагогічного профілю підтверджується зарубіжним досвідом. Так аналіз досліджень (Т. Анисимова, В. Кудін, В. Луканін, В. Мануйлов, В. Маслак, А. Мелецинек, Е. Нероба, Н. Ничкало, О. Озерська, В. Приходько, В. Сенашенко, К. Adams, В. Kwiatkowska-Kowal) [9] підготовки викладачів профільних дисциплін у вищих навчальних закладах за рубежом і країнах СНД, підкреслює, що зміст освіти в них ґрунтується на принципах стандартизації, фундаменталізації, гуманітаризації, інтеграції і диференціації є багатоступінчастою професійно-педагогічною освітою, яка визначає самоцінність майбутнього фахівця, його право на суб'єктивність сприйняття соціально-професійних уявлень оформлення власних смислів у цінності і ствердження їх у продуктивній діяльності, що приводить до

формування творчої суб'єктної позиції майбутнього фахівця. Специфіка структурування навчального матеріалу з психолого-педагогічних дисциплін відображає перевагу розвивального компонента (розвивальне структурування) над освітнім. Цьому сприяє педевтологія, що досліджує проблеми особистості, професійне становлення педагога, вдосконалення і самоосвіту педагогів, зміни в суспільній ролі та функціях педагогічної професії (З. Вятровський, Г. Квятковська, В. Оконь) [11]; едукологія – наука про виховання, «вироснування» (В. Кисельов) [8], яка досліджує систему освіти цілісної креативної особистості, що виявляється у її продуктивно-творчій спрямованості, усвідомленості себе суб'єктом діяльності в довіллі; дидакалогія, що вивчає закономірності відбору, підготовки, функціонування і підвищення кваліфікації саме педагогічної професіоналізації (Н. Гузій, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Сластьонін) [8]. Теоретичний огляд дозволяє констатувати, дидакалогічний підхід збігається з новим світорозумінням, обумовленим терміном «глобалістика», що формує нову стратегію сучасної освіти, в межах якої вищий навчальний заклад розглядається як центр, здатний «перебудувати розвиток цивілізованого суспільства» (І. Алексашина, Б. Гершунський) [1, с. 27], який фокусує ієрархію цілей, завдань, пріоритетів виховання підростаючого покоління навколо загальнолюдських цінностей, тобто йдеться не просто про передавання викладачем соціокультурного досвіду студентам, а про спільний «життєвий утвір» учасників освітнього процесу, що отримав назву креативно-педагогічної цивілізації (О. Джуринський, Ю. Кулюткин, І. Норланд) [6]. Інформаційно-описове викладання змінюється на методологічну спрямованість навчання, що «покликана допомогти студенту перейти від змістово-репродуктивного змісту наукових знань до конструктивно діяльниого, продуктивного» (В. Краєвський) [8, с. 168].

Формулювання цілей. Метою статті є визначення особливостей формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача профільної дисципліни у процесі бінарної професійно-педагогічної підготовки в університеті непедагогічного профілю.

Виклад основного матеріалу. Креативно-педагогічна концепція зумовлює сферу суб'єктної педагогічної реальності як єдності двох аспектів: перший – індивідуальний суб'єкт сам себе обирає, другий – особистість не може вийти за межі людської суб'єктності. Сутність першого аспекту визначається «індивідуально-креативним» (І. Колесникова) [4] підходом, орієнтованим на творчий розвиток особистості, що забезпечує усвідомлене формування самою людиною цілісного індивідуального контексту становлення в педагогічній реальності. Завдяки цілісності особистість виступає не як конгломерат окремих здібностей, а як гармонічний індивід. Цілісність становить нову якість у розвитку особистості, яка проявляється в тому, що особистість виявляється в усвідомленому виявленні певних можливостей, максимального їх прояву, перетворенні потенційних особливостей у форми реальної дійсності (М. Поташник) [10].

Отже, ми розглядаємо один з напрямів удосконалювання системи професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача економіки в університеті непедагогічного профілю – бінарну професійно-педагогічну освіту як середовище життєтворчості суб'єктів, яке є передумовою формування їхнього творчого педагогічного потенціалу.

Простір бінарної професійно-педагогічної освіти університету непедагогічного профілю як феномен педагогічної реальності і як педагогічна категорія «оформляється» практично одночасно. У цьому новизна і труднощі роботи з його створенням для практиків і за його осмисленням – для дослідників.

Можна сказати, що простір бінарної професійно-педагогічної освіти університету непедагогічного профілю розглядається як спеціально сконструйований контекст формування творчого педагогічного потенціалу студента – майбутнього фахівця. При

цьому під контекстом ми розуміємо поле навчально-освітньої реальності, яке задає зміст того, що відбувається. Термін «контекст» у даному випадку більш ніж будь який інший характеризує і цілісність феномена, і його явні і неявні сторони. На думку Ж. Карпея, цей термін, «можливо, є найбільш важливим у всіх гуманітарних науках двадцятого століття» [10, с.12].

У педагогіці формування розуміється як процес і результат взаємодії людини з усією сукупністю зовнішніх впливів (об'єктивних, суб'єктивних, цілеспрямованих, стихійних), що викликають зміни в системі його властивостей, якостей, проявів [6]. Формувати можна ті якості, властивості, уміння, що виступають у зародковій формі або яких ще немає у внутрішніх структурах людини, але які можуть бути «сконструйовані» в результаті спеціально створених умов, після чого стає можливим їхній подальший розвиток.

На наш погляд, до творчого педагогічного потенціалу, маючи на увазі студентів – майбутніх викладачів економіки, необхідно підходити з позиції формування, оскільки у віці від 17-18 років молоді люди можуть мати “ зачатки ” творчого потенціалу (креативність), професійно-педагогічного спрямування, потребу професійної самоактуалізації і задача вищої школи – сприяти студентам у самоорганізації цих зачатків у структурну, організовану форму. У цьому віці якості особистості, що входять до структури творчого педагогічного потенціалу, малостійкі, пластичні, отже, вони легше піддаються зовнішнім впливам, їх легше змінити, ніж у стадії зрілості. Зовнішні впливи і діяння, яким піддається особистість з метою формування творчого педагогічного потенціалу на початковому етапі, зберігаються частіше і міцніше, ніж впливи, випробовувані пізніше – у стадії зрілості.

З огляду на усе вище зазначено, ми вважаємо, що стосовно творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача профільних дисциплін необхідно використовувати саме термін «формування», що розуміється нами як додання структурованої форми творчому педагогічному потенціалу, або як конструювання нового, цілісного творчого педагогічного потенціалу, якого немає ще в студентів, але який може бути створений при цілеспрямованому, науковому підході до даної проблеми. Разом з тим ми вважаємо неправомірним говорити про повне й остаточне формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача економіки в період навчання в університеті непедагогічного профілю. Це лише один з декількох, але принципово важливий етап його формування, подальший розвиток, поглиблення, самоактуалізація якого буде відбуватися протягом всіх подальших періодів професійної самореалізації.

У концепції формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача слід розуміти під формуванням процес «формування» особистості та її діяльності, адекватне вимогам творчої педагогічної діяльності.

Відповідно до мети нашого дослідження здобуває значущості категорія “самоформування” або самоактуалізація як формування.

Звідси істотно зростає роль професійно-педагогічної підготовки як освітнього простору, що забезпечує цілісний розвиток студента як суб'єкта творчої активності, розвиток його креативної індивідуальності.

Професійно-педагогічна підготовка – це соціально обумовлена цілісність учасників університетської освіти, взаємодіючих на основі співробітництва між собою, оточуючим і його духовними й матеріальними цінностями, що спрямовані на формування творчого педагогічного потенціалу особистості.

Сутність бінарної професійно-педагогічної освіти в університеті непедагогічного профілю характеризується формуванням і проявами у майбутнього фахівця властиво внутрішньої рефлексії, що виводить студента за його межі, проясняє як цінності професійно-педагогічної діяльності, так і самого студента. Звідси гуманізація процесу

університетської освіти передбачає його кінцевою ціллю не знання, а цілісний розвиток майбутнього фахівця.

Ми відзначаємо можливість і доцільність розгляду проблеми формування творчого педагогічного потенціалу студента в координатах, пов'язаних як із зовнішніми факторами (професія, педагогічна діяльність, безпосередньо навчальний процес університетської освіти), так і із внутрішніми.

Тобто, формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача профільної дисципліни в процесі бінарної професійно-педагогічної підготовки – це ряд послідовно, комплексно, системно розвертаємих процесів суб'єктивізації об'єктивного і об'єктивації суб'єктивного.

Суб'єктивізація – це не тільки зв'язок з пізнанням, але й безпосереднє ціліполягання. Вона містить у собі наступні фази: активне професійно-освітнє дізнання і сприйняття безпосередніх даних; з'ясування об'єктивної соціальної обумовленості професійно-педагогічної творчості в цілому; уявне, націлене на створення проблемно-діяльнісної ситуації для майбутнього викладача, перетворення інформації й змісту матеріалу для вироблення ідеї про творче завдання і методи, способи її дозволу, що приводять до формування алгоритму спеціальних педагогічних завдань. Суб'єктивізація об'єктивного в професійно-педагогічній творчості – закономірний результат глибокого самопізнання й самовдосконалення студента в професійно-педагогічній діяльності й конкретній творчій ситуації.

Суб'єктивна форма творчого педагогічного потенціалу – це суб'єктивна реальність, властива суб'єктові професійної самоактуалізації. Суб'єктивність процесу професійно-творчого розвитку має двоїстий характер: з одного боку, індивід як суб'єкт творчого педагогічного процесу є джерело нових цілей, а з іншої, він – об'єкт професійно-творчого впливу ззовні. Особистість виступає суб'єктом і об'єктом професійно-освітнього процесу. Системоутворюючим фактором формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача стає особистість у сотворчій взаємодії. Сотворча взаємодія є умовою засвоєння цінностей творчої педагогічної діяльності. Тобто, процес актуалізації творчого педагогічного потенціалу студента має цільову і особистісну стадії. Виходячи з вищезазначеного, прагнення студента до актуалізації власного творчого професійно-педагогічного становлення може відбуватися у трьох взаємопов'язаних площинах і розглядатися:

- як розуміння необхідності професійно-педагогічних знань і способів діяльності, суб'єктивні передумови творчої педагогічної діяльності, суб'єктної потреби визначення професійно-педагогічних цінностей (цілі, мотивація, цінності професійної самоактуалізації) – інформаційно-когнітивна площина;

- як осмислення себе, усвідомлення позитивних і негативних аспектів власної діяльності, оцінка та самооцінка власного почуття, регулювання самореалізації, своїх стосунків та прийняття рішень – індивідуально-сміслова площина;

- як здатність до конструктивного, нестандартного мислення і поведінки, а також усвідомлення та розвитку свого досвіду, результат креативної діяльності – креативно-діяльнісна площина. Це додається у структуруванні блоків актуалізації творчого педагогічного потенціалу студента. У кожній площині вирішуються певні завдання, які можна віднести до однойменних блоків: інформаційно-когнітивний, індивідуально-смісловий, креативно-діяльнісний блоки творчого педагогічного потенціалу (див. рис. 1).

Інформаційно-когнітивний блок актуалізує мотиви і цінності професійно-творчого становлення, придбання нових професійно-педагогічних знань, формування та інтегрування знань про сутність і особистісний сенс самоактуалізації та саморозвитку, узагальнювання інформації щодо уявлень про творчого викладача, отримання знання

про нові методики та аналізування складових професіоналізму викладачів-майстрів і порівнювання їх з власними можливостями, тощо.

Індивідуально-смісловий блок являє собою доцільну єдність процесів самопізнання, самовдосконалення, саморозвитку, самоуправління і самореалізації, аналізує сучасні цінності творчої педагогічної діяльності, сприяє новому переосмисленню “картини світу”, прагненню до змін та інновацій.

Креативно-діяльнісний блок покликаний організувати педагогічний “полігон спроб” креативної самореалізації студентів, передбачає певні форми творчої навчальної та квазіпрофесійної діяльності, розробку акмеологічних проєктів (професійної кар’єри, особистісного зростання, професійно-особистісних змін, самореалізації в деяких видах творчої квазіпедагогічної діяльності), побудову моделей самореалізації (для студентів, учнів), апробацію і реалізацію розроблених методик і проєктів. Креативно-діяльнісний блок передбачає наявність психологічного супроводу та методичного забезпечення.

Смислотвірними елементами актуалізації творчого педагогічного потенціалу студента є: спеціально організована діяльність, яка забезпечує ініціацію інтеграційних процесів, що є основою професійно-суб’єктної самореалізації; моніторинг, що надає інформацію для рефлексії власної навчальної діяльності, корекції та побудови професійно-творчого становлення.

Структурними компонентами є: особистісна сфера – особистість студента; цільова сфера – мета, яку переслідує ця модель; мотиваційно-ціннісний – спрямованість навчання на професійно-творче становлення; креативний – самоорганізація творчої діяльності, самокреативність; рефлексивний – самооцінки прагнення студента до професійної самоактуалізації.

Особистісна сфера визначає індивідуально-креативне самовизначення студента і є специфічним способом реалізації його сутнісних сил. Під сутнісними силами розуміються потреби, здібності, інтереси, соціальний досвід студента, ступінь його суб’єктної активності. Особистість студента розглядається нами як його суб’єктна активність, саморегульована система, що самоорганізується, суб’єктноутворюваність.

Цілі діяльності задаються вимогами до особистості й до діяльності майбутнього викладача економіки і співвідносяться з творчим педагогічним потенціалом. Таким чином, студентом вибудовується своєрідна ієрархія цілей і здійснюється їх конкретизація з урахуванням самоорганізації творчої діяльності. Пріоритетними напрямками структурної характеристики творчого педагогічного потенціалу є розкриття власних сутнісних сил, свого потенціалу, здатності здійснювати інноваційні творчі проєкти, що й буде, зрештою, сприяти їх самоактуалізації.

Виробляючи власне бачення інтегративних структурних компонентів актуалізації творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача як одиниць аналізу другого порядку, виходимо з того, що структурний склад фундаментальних особистісних утворень, як і особистості в цілому, являє собою не механістичну суму зовнішньо пов’язаних елементів або перелік абстрактних якостей, а суб’єктивні прояви провідних сторін життєтворчої діяльності студента.

Рис. 1. Структурні блоки актуалізації творчого педагогічного потенціалу студентом

Система ціннісних орієнтацій особистості не є абсолютно впорядкованою й нерухливою, вона суперечлива й динамічна, відображає як головні, істотні, стрижневі зміни взаємозалежності особистості зі світом, так і зміну поточних, скороминущих, випадкових життєвих ситуацій. Це пов'язане з появою у студентському віці необхідних для формування ціннісних орієнтацій передумов: оволодіння понятійним мисленням, нагромадження достатнього морального досвіду, заняття певного соціального стану. Процес формування системи ціннісних орієнтацій стимулюється значним розширенням спілкування, зіткненням з різноманітними формами поведінки, поглядів, ідеалів. Поява переконань свідчить про значний якісний перелом у характері становлення системи цінностей.

Підґрунтям усіх ціннісних категорій є знанням про Людину, яка пізнає, творить, відчуває. А.Маслоу писав: «Таким чином, когнітивний процес стає одночасно процесом визначення цінностей. Те, що існує, приймає властивості належного. Факти стають оцінками. Реальний світ, побачений і зрозумілий, перетворюється в світ ціннимий і бажаний. Світ, що «є», стає світом, що «повинен бути». Тобто, кажучи інакше, дійсне зливається із ціннісним» потенційним [5, с. 121].

Професійно-ціннісні орієнтації представлені знанням і розумінням про своє призначення як викладача, про якість особистості, що сприяють успіху в педагогічній діяльності, прагненням розширити, збагатити свою професійно-педагогічну підготовку.

Процес орієнтації особистості у світі цінностей, відповідно до дослідження О. Кирьякової, має три взаємно проникаючі фази: присвоєння особистістю цінностей; перетворення особистості на основі привласнених цінностей, самопроекування або прогноз особистістю свого майбутнього [2].

Орієнтацію особистості у світі цінностей необхідно розглядати в контексті соціальної ситуації розвитку. Соціальна ситуація розвитку особистості студента пов'язана по-перше, із загальними умовами професійно-педагогічної підготовки, у яких перебуває студент; по-друге, з особливостями педагогічної взаємодії у ВНЗ та за його межами. Кожний курс навчання наближає студента до включення в самостійну педагогічну діяльність, тому далекі перспективи стають усе більш близькими. Важливим моментом у зміні внутрішньої спрямованості студента є контекстне навчання, що дозволяє максимально наблизити умови навчання у ВНЗ до умов майбутньої професійної діяльності (О. Вербицкий). Таким чином, контекстне навчання дозволяє моделювати предметний, процесуальний і соціальний зміст майбутньої діяльності викладача економіки, а засвоєння теоретичних знань, що переломлені через цю діяльність, забезпечують особистісне включення майбутнього викладача економіки в процес формування професійно-ціннісних орієнтацій, які забезпечать актуалізацію творчого педагогічного потенціалу.

Деталізуючи такий підхід, М. Виленский, О. Орлов описують виділені види педагогічної спрямованості в поняттях центрації і розрізняють залежно від домінуючих ціннісних орієнтацій такі типи центрацій, як гуманістична (зосередженість на інтересах учня, творча спрямованість), предметно-технологічна (захопленість викладанням, квазітворча спрямованість), функціонально-ділова (викладач-функціонер, спрямованість на репродуктивну діяльність), а також егоцентричний (власні інтереси, самореалізація).

Спрямованість на творчу педагогічну діяльність як сукупність домінуючих професійних мотивів, потреб, установок, ціннісних орієнтацій, уподобань майбутнього викладача у цілому детермінує вибір студентом творчої педагогічної діяльності, є джерелом мотивації одержання професійно-педагогічної освіти, умовою професійно-творчого розвитку тощо, і відповідно виступає необхідною передумовою формування творчого педагогічного потенціалу.

У цьому зв'язку актуалізується процес розгортання сутнісних чинностей у єдності становлення об'єктності й суб'єктності особистості («передстановлення», «дизнавання» себе в предметному світі, у різноманітті професійно-педагогічних цінностей, у людських відносинах – співстановлення). У результаті актуалізації потенціалу виникає новий якісний

стан особистості і її діяльності, що в підсумку дозволяє говорити нам про її розвиток і самостановлення.

Професійно-педагогічне становлення визначається багатством особистості майбутнього викладача економіки, його професійно-педагогічною компетентністю, розвиненим педагогічним мисленням, наявністю особистої системи сприйняття й відображає, таким чином, внутрішній світ, утворюючи систему ціннісних орієнтацій. На цій основі у свідомості формується «Я - професійне» як сукупність цілей, ідей, настанов, що коректують індивідуальний педагогічний досвід. Тобто, мова йде про рефлексію, яка є, на наш погляд, саморегуляцією суб'єкта навчальної діяльності та результатом актуалізації творчого педагогічного потенціалу студента. У даному аспекті рефлексія трактується як вихід суб'єкта із процесу спільної навчально-професійної діяльності в зовнішню стосовно неї позицію з метою аналізу її процесуальних, креативних і результативних особливостей.

Індивідуально-смісловий аспект рефлексії розширює уявлення про самосвідомість особистості, про можливості регулятивних механізмів індивідуально-особистісного зростання професіонала. Рефлексивний компонент розглядається як процес осмислення себе, диференціації в кожному розвиненому та унікальному Я його різних підструктур: Я - фізичне тіло, Я - соціальна істота, Я – суб'єкт творчості та ін., а також інтеграції Я в неповторну цілісність творчої педагогічної діяльності (І.Семенов, С.Степанов) [7].

Сучасне трактування сутнісного значення рефлексії в основному зводить зміст процесу самої рефлексії до трьох аспектів: перше, рефлексія – це процес обігу назад ; друге – це процес самопізнання суб'єктом внутрішніх психічних актів, станів, якостей; третє – це осмислення індивідом соціальних реалій у процесі соціалізації на основі життєвого досвіду. “Рефлексивне ставлення особистості до самої себе (авторефлексія) не є процесом, замкнутим у якомсь індивідуальному просторі самосвідомості. Навпроти, лише на основі взаємодії з іншими, коли індивід намагається зрозуміти думки й дії іншого, і коли він оцінює себе очима цього іншого, він виявляється здатним рефлексивно поставитися й до самого себе” [1, с.55].

У той же час ми розглядаємо розвиток рефлексивної позиції студентів у процесі діалогічної взаємодії з викладачами як умову самоактуалізації особистості.

Таким чином, рефлексивність виступає як показник суб'єктності, тобто суб'єктність виявляє себе в здатності людини стати в практичне ставлення до своєї життєдіяльності й знаходить своє вираження в рефлексивності.

Зазначимо, що найважливішими детермінантами продуктивності мислення людини є її особистісна спрямованість, прагнення, мотиви, установки, ціннісні орієнтації, її індивідуально-психологічні якості, особливості її когнітивного стилю. Кажучи про особистісні фактори розумових здібностей людини, необхідно враховувати і особливості креативного мислення. Креативність розглядається як здатність людини до конструктивного, нестандартного мислення і поведінки, а також усвідомлення та розвитку свого досвіду. Безумовно, рефлексія і креативність як властивості мислення мають різні функції та зміст. Однак, беручи до уваги мінливість і непередбачуваність професійно-педагогічних ситуацій, можна допустити, що рефлексивний аналіз, що вживається студентом – майбутнім викладачем для цієї мети, з необхідністю несе в собі елементи креативності.

Під креативністю звичайно визначаються сукупність розумових і особистісних особливостей індивіда, що сприяють створенню щось нового в будь-якій сфері людської діяльності, творчому перетворенню дійсності, генеруванню великої кількості оригінальних ідей, постановці проблем і нешаблонному їхньому розв'язанню.

Креативна поведінка студента детермінується і його особистісними властивостями, оскільки в навчальній діяльності виявляється інноваційність уявлень, багатство знань, переживань, перетворюючої діяльності майбутнього викладача профільної дисципліни.

Екстраполюючи загально визнані положення на операційну сферу професійно-педагогічної праці, ми вважаємо, що поведінка педагога виступає досить специфічним психологічним засобом її здійснення. Поведінка людини у зв'язку із педагогічною орієнтацією, як зазначають Д. Белухін та М. Шаричева, включає три лінії – особистісно-

органічну, ситуативно-адекватну та педагогічно-доцільну [12, с.9]. Культурний діапазон таких поведінкових проявів характеризується динамікою перетворення різних спонтанних пристосувальних реакцій і несвідомих “комунікативних надбудов” педагога у глибоко усвідомлене засвоєння сукупності продуктивних способів, прийомів, “технік” поведінкових актів і вироблення на цій основі спеціальних умінь і навичок оптимального використання власного психофізичного апарату для вирішення і практичного втілення конкретних професійно-педагогічних задач. Подібна включеність професійної поведінки студента у творчий контекст педагогічної діяльності пов’язана з усвідомленістю системи його дій, що виявляється у рівні взаємовідносин і взаємодії учасників педагогічного процесу, яскраво відображає різноманітні особливості особистості майбутнього викладача економіки. Це, на нашу думку, найбільш адекватно виражається словосполученням “креативна професійно-педагогічна поведінка” як провідною одиницею аналізу креативної сфери педагогічної праці, що хоч і не дістало поки достатньої науково-теоретичної інтерпретації, але може бути використано для опису концептуально-теоретичної моделі творчого педагогічного потенціалу.

Відповідно до нашого розуміння, креативність як компонент концептуально-теоретичної моделі творчого педагогічного потенціалу – це складне цілісне утворення, у структуру якого входить усвідомлення себе творчою індивідуальністю і потреба в розвитку власної креативності як властивості особистості (критичність, оригінальність, гнучкість мислення, легкість генерування ідей, багата уява, чутливість до педагогічних проблем, самостійність, незалежність суджень і оцінок, сміливість, рішучість, упевненість у собі, спонтанність, професійна відкритість всьому новому).

Креативна самореалізація, породжувана сукупністю професійної компетентності, творчого мислення й мотивації діяльності, створює нові смислові відносини та психічні образи бажаного майбутнього, тобто моделює професійну ситуацію креативного змісту та рефлексивно-ціннісного професійного становлення.

Висновки. Ураховуючи динамічність процесу формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача економіки, особливість процесу бінарної професійно-педагогічної підготовки і загальну логіку механізму актуалізації творчого педагогічного потенціалу студента в креативному середовищі в її структурі передбачалась визначеність компонентів і напрямів. Визначено компоненти креативного середовища – професійно-освітній (передбачав індивідуальну діагностику ставлення студента до педагогічної діяльності, розробку їх вектора самовдосконалення з використанням “профілю професійної готовності майбутнього викладача економіки”, формування завдань педагогічної практики), особистісно-орієнтованої взаємодії (включав тренінги спілкування, участь у створенні колективу, індивідуальні консультації кураторів із проблем спілкування), професійно-творчий (передбачав складання портрета творчого викладача економіки, підготовку есе з теми «Ідеальний образ моєї майбутньої професії», зустрічі із учителем - новатором В. Шаталовим, викладачами ВНЗ –“ Зустріч за круглим столом”) і напрями: освітньо-розвивальна діяльність, діалогова взаємодія, творча діяльність, що органічно поєднуються з компонентами середовища, про що мова піде у наступній статті.

Література

1. Алексашина И.Ю., Ронзин Д.В. Формирование профессионального самосознания будущих учителей в свете задач перестройки высшей школы. / И. Ю. Алексашина, Д. В. Ронзин. – Л., 1988. – 236 с.
2. Кирьякова А. И. Теория ориентации личности в мире ценностей: Монография./Кирьякова А. И. – Оренбург, 1996. – 188 с.
3. Козаков В.А. Вища освіта в Україні та у світі: проблема цілей та їх реалізації// сучасні системи вищої освіти: порівняння для України /Козаков В.А. – К.: Видавничий дім «Km Academia», 1997- с.60-82.

4. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии./Колесникова И. А.– СПб.,1999.–242 с.
5. Маслоу А. Самоактуализация //Психология личности: Тексты /Под ред. А.А. Пузыря. - М., 1982. - С. 108-118.
6. Озерська О.Ю. Система підготовки вчителя в Японії: Монографія. – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2006. – 219 с.
7. Семенов И.Н., Степанов С.Ю. Рефлексия в организации творческого мышления и саморазвития личности /Семенов И.Н., Степанов С.Ю. // Вопросы психологии. –1983.– №2 – с.35-42
8. Серьожникова Р.К. Творчий педагогічний потенціал майбутнього викладача економіки: теорія і практика професійно-педагогічної підготовки в університеті непедагогічного профілю. Монографія./ Р.К. Серьожникова – Донецьк: ВДНЗ “ДонНТУ”, 2009. – 297 с.
9. Серьожникова Р.К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті. Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04.– Одеса, 2009. – 442 с.
10. Формирование учебной деятельности студентов / Под ред. В.Я. Ляудис. - М: Изд-во МГУ, 1989. - 239
11. Kwiatkowska H. Edukacja nauczycieli. Konteksty – Kategorie – Praktyki. – Warszawa: IBE, 1997. – S. 236.
12. Combs A. Humanistic education: Too tender for a tough world? – Kappan: Phi Delta, 1981. – S. 375.

Надійшла до редколегії 08.04.2010

Серьожникова Р.К. Бинарное профессионально-педагогическое образование как предпосылка формирования творческого педагогического потенциала будущего преподавателя

В статье рассматривается направление усовершенствования системы профессионально-педагогической подготовки будущего преподавателя экономики в университете непедагогического профиля - бинарное профессионально-педагогическое образование как среда жизнетворчества субъектов, которая является предпосылкой формирования их творческого педагогического потенциала.

Ключевые слова: бинарная профессиональная подготовка, творческий профессиональный потенциал, университет непедагогического профиля, профессиональная самоактуализация, креативная среда.

Seroznykova R.K. Binary professionally-pedagogical education as pre-condition of forming of creative pedagogical potential of future teacher .

In the article direction of improvement of the system of professionally-pedagogical preparation of future teacher of economy is examined in the university of non pedagogical profile is binary professionally-pedagogical education as environment of lifecreative of subjects, which is pre-condition of forming of their creative pedagogical potential.

Key words: binary professional preparation, creative professional potential, university of non-pedagogical profile, professional self actualization, creative environment.